

THE COVID 19 PROCESS AND ETHICAL CHALLENGES IN NURSING COVID 19 SÜRECİ VE HEMŞİRELİKTE YAŞANAN ETİK GÜÇLÜKLER

Hatice ÖNTÜRK AKYÜZ ¹, Emine Kübra DİNDAR DEMİRAY ²

¹ Asst. Prof., Department of Nursing, Vocational School of Health Services, Bitlis Eren University, Bitlis/ TÜRKİYE,

ORCID ID: 0000-0002-6206-2616

² Specialist Dr., Bitlis Devlet Hastanesi, Bitlis /TURKEY,

ORCID ID: 0000-0001-6459-7182

Corresponding Author:

Hatice ÖNTÜRK AKYÜZ,

Department of Nursing, Vocational School of Health Services, Bitlis Eren University, Bitlis/ TÜRKİYE,

e-mail: onturk65@hotmail.com , **Phone:** +90 533 474 35 27

Abstract

It has been pointed out that the effective use of the workforce and the correct planning of the skills of the nurses responsible for patient care during the pandemic process are of great importance in overcoming the pandemic process more easily. When the literature is scanned, it is seen that the common emphasis of both the reports published by World Health Organization (WHO) and the scientific researches are on the correct planning of the nursing workforce, the workload of nurses and the nurse / patient ratio in the health sector. In this review study, we aimed to compile the Covid-19 process and ethical difficulties in nursing with the literature.

Keywords: Nurse, Ethics, Pandemic, Covid-19.

Özet

Pandemi sürecinde, hasta bakımından sorumlu hemşirelerin iş gücünün etkili kullanılması ve yeteneklerinin doğru planlanmasının sürecin daha rahat atlatılmasında büyük önem taşıdığı görülmüştür. Literatür tarandığında, gerek Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayınlanan raporlar gerekse yapılan bilimsel araştırmaların ortak vurgusu, sağlık sektöründe hemşirelik iş gücü ile hemşirelerin iş yükünün ve hemşire /hasta oranının doğru planlanması gerekliliği yönündedir. Bu derleme çalışmasında, Covid-19 süreci ve hemşirelikte yaşanan etik güçlüklerin literatür eşliğinde incelenmesi amaçlandı.

Anahtar Kelimeler: Hemşire, Etik, Pandemi, Covid-19.

OVERVIEW / GENEL BAKIŞ

Yeni Koronavirüs (Covid-19), ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde 2020 yılı Aralık ayı sonlarında görülmüştür. Dünyada ve ülkemizde hızla yayılmış, insanlığı tehdit eder duruma gelmiştir. Dünya nüfusunu sosyal, ekonomik ve politik olarak etkilemekle kalmamış, eğitim, turizm, kültür ve sanat gibi tüm alanlarda etkisini göstermiştir (1,2). Ancak tüm dünyada en büyük etki sağlık sistemleri üzerine olmuştur. Sağlık kurumlarına baktığımızda, artan hastane masrafları, sağlık çalışanların maruz kaldığı yoğun iş yükü ve ruhsal yorgunluk, riskli hastane ortamları, süreklilik arz eden dezenfeksiyon işlemleri, yaşanan hareketlilik dikkat çekici niteliktedir (3). Bu durum sağlık sektörünün yapı taşlarını oluşturan hemşirelik mesleğini de yakından etkilemiştir. Günlerce ailesinden uzak kalmak, iş yükü artışı, sosyal ve ruhsal yorgunluk, hastalara en yakın mesafede çalışmak, bakım ve tedavi hizmetlerinde artan yoğunluk, hastalığa yakalanma riski ve ölüm korkusu hemşirelik mesleğinin önemini bir kez daha ortaya koymuştur (4,5). Yapılan çalışmalar, pandemi sürecinde hasta bakımından sorumlu hemşirelerin iş gücünün etkili kullanılması ve yeteneklerinin doğru planlanması pandemi sürecinin daha rahat atlatılmasında büyük önem taşıdığına dikkat çekmiştir. Artmış iş yükünün yanısıra pandeminin yarattığı belirsizlikler; hemşilerde stres ve anksiyete düzeyinde artışa da neden olmuştur (6). Literatür tarandığında, gerek Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yayınlanan raporlar gerekse yapılan bilimsel araştırmaların ortak vurgusu, sağlık sektöründe hemşirelerin iş yükünün ve hemşire /hasta oranının doğru planlanması yönünde olduğu dikkat çekmektedir (7,8).

Pandemi sürecinin diğer bir özelliği ise insanlığı pek çok yeni kavramla tanıştırmış olmasıdır. Entübe hasta, ventilatör, yoğun bakım, maske, dezenfektan, salgın, hijyen, sosyal mesafe kavramları herkes tarafından duyulmaya başlanmış, hemşireler bu konuda da halka rehberlik etmiştir. Bu çalışmada pandemi sürecinde hemşirelerin maruz kaldığı etik konular incelenecektir.

Pandemi Süreci ve Etik Sorunlar

Pandemi süreci tüm dünya için oldukça karmaşık bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çok sayıda faktör bu sürecin yönetimini etkilemektedir. Herkese eşit hizmet, kaynakların eşit dağılımı, insan onurunun korunması, tüketim oranının düşmesi, teknolojinin insan hayatında yeni bir hız kazanması, özel gruplara öncelik verilmesi, sosyal hayatın daralması, hastane giderlerinde rasyonel yaklaşım gibi durumlar daha fazla konuşulmaya başlandı.

Bu zorlu süreçte sağlık sektörünün önemli dinamiklerinden biri olan hemşireler pek çok zorluk ve riske maruz kalmıştır. Özellikle Covid-19 ile enfekte vakaların nakli, tanı, tedavi ve bakımından direkt sorumlu alanlarda görev yapan sağlık çalışanları bu süreci çok daha zorluklar içinde geçirmektedir. Durumu ağır hastaların büyük çoğunluğu solunum cihazına bağlıdır. Bu durumdaki hastalarda bakım ve tedavi oldukça güç ve karmaşıktır. Hemşire hasta bakımında solunum fonksiyonlarının takibinden, hayati bulguların düzenli ve sık aralıklı takibi, sıvı elektrolit takibi, kan gazlarının izlemi ve takibi, oksijen takviyesi, aspirasyon işlemleri, invazif girişimler invazif girişimler (ilaç uygulamaları, kan alma, parenteral besleme, üriner kateterizasyon vb. girişimler), sepsis belirtilerin izlenmesi, ağız bakımı, hijyen uygulamaları, hekimin hasta hakkında hekimin bilgilendirilmesine varıncaya kadar birçok sorumluluğa sahiptir. Bu geniş sorumluluklar yelpazesi beraberinde çok fazla etik sorunu getirmektedir (3,4).

Tarih boyunca deneyimlenen salgın süreçlerinin ortak problemi etik ikilem ve etik ihmallerdir. Bu kapsamda hemşirelerin en çok karşılaştığı etik konular şu şekilde sıralanabilir.

- Sağlık çalışanlarının zarar vermeme, tıbbi yarar, olumlu yaklaşım sergileme çabası
- Bakım ve tedavide eşitlik ve yararlılık ilkesinin ihmali
- Yetersiz tıbbi kaynakların dengeli dağılımının sağlanamaması ve sürdürülmemesi
- Doğru triyaj ve doğru triajpolitikalarının üretilmemesi
- Yaşlı, engelli, kronik hastalık varlığı vb. özellikli grupların bakımlarının ertelenmesi, örselenmesi,
- Yaşlı ve Engelli bireylerin bakım ve tedavilerinin ayrımcı yaklaşımlara maruz kalması
- İleri evre hastalık durumunda tedaviye başlanmaması ya da tedavinin sonlandırılması ve bu yönde hızlı politik kararlar alınması
- Sağlık çalışanlarına yönelik bulaş riski
- Etkili risk yönetimi konularının açık bir şekilde ortaya konmaması,
- Hekimin tedavi etme sorumluluğunun sınırlılıkları
- Kişinin özerkliği sorunu,
- Hasta mahremiyeti,
- Eşitlik ve adalet ilkesi ihlali
- Sağlık çalışanları arasında kayırma
- Bazı çalışanlara fazla iş yüklenmesi
- Ödüllendirme ve teşvik konularında eşitsizlik (6-11).

Covid-19 pandemisinin özellikle sağlık sisteminde sağlık çalışanları üzerinde sorgulattığı konuların değerlendirilmesinde hemşirelerin üzerindeki bu yük yadsınamaz, bir de sosyal bağlamda etik ilkeler olaya girince bunca iş yükünün yanında etik konuların hasta ve hemşire bazında yeniden incelenmesi ve

iyileştirilmesi konusu önemlidir. Şöyle ki; Covid-19 toplumlara, sahip olunan haklar ve değerler istikametinde kendini sorgulatmaya teşvik etmiştir. Bu bağlamda iyileştirme için sağlık kurumunun yöneticileri tarafından etkili risk yönetiminin sağlanması, bakım ve tedavide tüm sağlık çalışanlarının hastaları ve kendilerini korumada dikkatli davranarak, yeterli bilgi ve deneyime sahip olması için imkan sağlanması, mahremiyet eşitlik ve adalet ilkesinin öneminin her dönemde olduğu gibi pandemi sürecinde de korunması gerekmektedir. Sağlık çalışanlarında yönetimde istenmeyen durumlar ve kayırmacılığa göz yumulmaması, ödüllendirme ve teşvik konularında hemşirelerin salgın süresindeki çalışma performanslarını yükseltici çalışmalar yapılması esastır (10,11).

SUMMARY / SONUÇ

Hasta bakımından birebir sorumlu olan hemşirelerin salgın, kriz, afet vb durumlarda iş yükü daha çok artmaktadır. Bu durum, hemşire /hasta oranının doğru planlanmadığı durumlarda daha zor bir hal almaktadır. Hastalara en yakın mesafede çalışma, ailesinden uzak kalma, sosyal ve ruhsal yorgunluk, hastalığa yakalanma riski ve ölüm korkusu, hemşirelerin mesleklerini ifa ederken yaşadığı sorunlardan bazılarıdır. Bu nedenle doğru planlama ve etik yaklaşım sorunun çözümünde önem arz etmektedir.

Acknowledgements / Teşekkürler

Funding: None

Conflict of interest: None

References / Referanslar

1. Kıraner E, Terzi, B. Covid-19 Pandemi Sürecinde Yoğun Bakım Hemşireliği. Intensive Care Nursing in Covid-19 Pandemic Process. Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi. 2020;24 (1):83-88.
2. Alkan Çeviker, S. ve Dindar Demiray, E. (2020). SARS-CoV-2 (Covid-19) Enfeksiyonu Ayrıcı Tanı Açısından Diğer Solunumsal Virüsler. Journal of Biotechnology and Strategic Health Research, 2020; Covid-19 Special Issue, 45-49. DOI: 10.34084/bshr.714383
3. Wang D, Hu B, Hu C, Liu X, Zhang J, Wang B, et al. Clinical characteristics of 138 hospitalized patients with 2019 novel coronavirus-infected pneumonia in Wuhan, China. JAMA. 2020; 323(11):1061-1069.doi:10.1001/jama.2020.1585.
4. Alghamdi MG. Nursing workload: a concept analysis. J Nurs Manag, 2016;24(4):449-457.doi:10.1111/jonm.12354.
5. Dindar Demiray EK, Alkan Çeviker S, Yılmaz M, Alırcı ID. General evaluation of the Covid-19 pandemic from an Infectious Diseases perspective. D J Med Sci, 2021;7(1):82-90

6. Yıldız E, Alkan Çeviker S, Tokur M, Koçak Ö, Bataş Bilgeç S, Yıldırım A, Balcı C. Pandemi Servisi ve Yoğun Bakımda Çalışan Sağlık Çalışanlarının Anksiyete ve Stres Düzeylerinin Değerlendirilmesi. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 2021; Covid-19 Özel Sayı(1): 19-29.
7. Twigg D, Duffield C. A review of workload measures: a context for a new staffing methodology in Western Australia. Int J Nurs Stud 2009;46(1):132- 140.doi:10.1016/j.ijnurstu.2008.08.005
8. Duygulu S, Açıl BS, Özdemir EK, Erdat Y. Covid-19 Salgını: Yönetici Hemşirelerin Rol ve Sorumlulukları. Covid-19 and Nurse Managers' Responsibilities. HUEMFAD-JOHUFON, 2020; 7:34-46.
9. Örnek Büken, N. Sağlık ve Toplum. Covid-19 Pandemic and Ethical Issues. Covid-19 Pandemisi ve Etik Konular. 2020; Özel sayı:15-26.
10. Leblebicioğlu H, Nair Aktaş F. Covid-19 Salgınıyla Mücadele: Yoğun Bakım Hemşireliği Meslek ve Kişisel Etik Perspektifi. Fighting with the Covid-19 Outbreak: Intensive Care Nursing Professional and Personal Ethics Perspective. Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi, 2020;24(EK-1):73-80
11. Covid-19–Ethical Issues. A guidance note, BMA British Medical Association. <https://www.bma.org.uk/media/2226/bma-covid-19-ethics-guidance.pdf>
12. Büken, NÖ. Covid-19 Pandemisi ve Etik Konular. Covid-19 Pandemic and Ethical Issues. Sağlık ve Toplum. Özel Sayı Temmuz–2020. <https://ssyv.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/Sa%C4%9Fl%C4%B1k-ve-Toplum-Cov%C4%B1d-19-%C3%96zel-Say%C4%B1s%C4%B1-Temmuz-2020.pdf>
13. Terzi B, Kaya N. A planned admission protocol application in intensive care units. Nursing in Critical Care, 2017;22(6):362-371